

Jean-Jacques Marie¹

Georgi Dimitrovs dagbok

Ur *Revolutionary History*, N° 1, årg. 8 (2001)

Öppnandet av sovjetiska och andra östeuropeiska arkiv har gett många nya inblickar i hur den (stalinistiska) kommunistiska rörelsen fungerade under Stalin-epoken. Förutom sådant som mötes- och förhörprotokoll, detaljerade uppgifter om domar och arbetsläger osv, har vi också kunnat ta del av brevväxlingar mellan Stalin och andra, liksom självbiografier och dagböcker. Ett exempel på det sistnämnda är den bulgariska kommunisten Georgi Dimitrovs dagbok.² Dimitrov, som blev internationellt känd under rättegången om Riksdagshusbranden i Nazi-Tyskland 1933, blev 1935 generalsekreterare för Kommunistiska internationalen. I den rollen blev han känd som "folkfrontspolitikers" förgrundsgestalt.

En fråga som ofta stötts och blötts av historiker är vem eller vilka som drev fram folkfrontspolitiken – var det Stalin eller var det andra, t ex Dimitrov, som tog initiativ i den riktningen och till slut lyckades genomdriva politiken? Huvuddelen av Maries artikel handlar just om frågeställningar kring folkfrontspolitiken tillkomst, men den tar även upp andra frågor, som jakten på förmenta oppositionella (främst "trotskister") och tillkomsten av Molotov-Ribbentrop-pakten hösten 1939, allt med utgångspunkt från det som står om dessa frågor i Dimitrovs dagbok.

Innan själva artikeln återges den introduktion som den brittiska tidningsredaktionen skrev till artikeln.

Samtliga noter tillagda av undertecknad. Och allra sist ges ytterligare lästips.

Martin F (februari 2021)

RH-redaktionens introduktion

Som uppföljning till Walter Kendalls artikel [Kommunistiska internationalen och vändningen från "socialfascism" till Folkfront](#)³ har vi tagit med följande utdrag ur Jean-Jacques Maries artikel "Notes sur le journal (1933-1949) de Gueorgui Dimitrov, secrétaire du Comintern", som publicerades i *Cahiers du mouvement ouvrier*, n° 10, juni 2000, sid. 91-98.

Vid den konferens om det brittiska kommunistpartiets historia som hölls i Manchester i januari 1994, rapporterade Monty Johnston [från brittiska KP] att när Dimitrovs dagböcker återlämnades till Sofia från Moskva, så motsatte sig hans adoptivson deras publicering (Peter Fryer, "British Stalinists and the War, 1939-41", *Workers Press*, 23 juli 1994).

Sedan några år har det gjorts försök att rädda lite av kommunistpartiernas anseende genom att skylla "Tredje perioden" på Stalin och ge Dimitrov all ära för folkfronten (om "ära" är rätta ordet för en politik som handlade om att kväva revolutionen i Frankrike och i realiteten ändra kurs på ytterligare en, i Spanien). Monty Johnstone själv försökte också så sent som 1976 framhålla Dimitrovs roll för Kominterns övergång till folkfrontspolitiken ("Trotsky and World Revolution", *Cogito*, maj 1976, sid. 10). Mer omdömesgilla bedömare tillmätte aldrig Dimitrov-myten någon större trovärdighet (se t ex Patrick Camiller, [Om 30-talets folkfrontspolitik](#), [svar till Monty Johnston]; Charlie Van Gelderen, "Dimitrov: A Stooge for Stalin", *Socialist Outlook*, Summer 1998), och deras uppfattning får stöd av det vi publicerar här. Det råder nu samsyn om att det var den franske kommunistledaren Maurice Thorez som iscensatte vändningen (Kevin McDermott, "The History of the Comintern in the Light of New

¹ Jean-Jacques Marie är en fransk rysktalande marxistisk historiker.

² Dimitrovs dagbok finns i utdrag i engelsk översättning: *Diary of Georgi Dimitrov* (2003) och omfattar 490 sidor. Den oavkortade utgåva som Marie utnyttjar (publicerad i Sofia) består av hela 786 sidor.

³ Artikeln publicerades i samma nummer som artikeln om Dimitrovs dagbok.

Documents”, *Communist History Network Newsletter*, april 1996.)....

Den bästa skildringen av den högröstade propagandakampanj runt Riksdagshusbranden som leddes av Willi Münzenberg återfinns i David Caute, *The Fellow Travellers*, London 1977 samt Stephen Koch, *Double Lives: Stalin, Willi Münzenberg and the Seduction of the Intellectuals*, London 1996. Misstankar kring frigivningen av Dimitrov har länge florerat (se t ex Jan Valtin, *Out of the Night*, New York 1941; Ruth Fischer, *Stalin and German Communism*, Cambridge 1948). Tom Kemp har också behandlat den tyska stalinismens allt annat än avundsvärda situation vid denna tid (”The German Communist Party Under Hitler”, *Workers Press*, 27 och 28 oktober 1972).

Trots att den nu har mer än 20 år på nacken utgör Fritz Tobias’ *The Reichstag Fire*, New York 1964, oumbärlig bakgrundsinformation.

I. Dimitrov och nazisterna

Dimitrovs dagboksskildring av hur nazisterna behandlade honom i fängelset i Leipzig är av intresse för vad den avslöjar om nazisternas syften. Behandlingen av Dimitrov antyder att Hitler redan på detta tidiga stadium höll möjligheten öppen, om än i ytterst embryonal form, för att sluta en överenskommelse med den person han kallade ledaren för ”jude-bolsjevismen”. Nästan varje dag försågs Dimitrov i sin cell med *Pravda*, *Manchester Guardian*, *The Times* och flera andra tidningar, med undantag för bulgariska. Han fick också ta emot stora mängder brev och telegram, samt André Malraux’ [Människans lott](#) med författarens dedikation.

Ungefär en gång i veckan fick Dimitrov besök av sin mor och syster (19, 26 och 30 januari, samt 7, 13 och 20 februari ... [1934]). Den 5 februari fick han träffa en amerikansk journalist i närvaro av höga nazistiska dignitärer från kommissionen för Riksdagshusbranden. Den amerikanske journalisten frågade om hans hälsotillstånd. ”Inte särskilt bra”, svarade Dimitrov: ”Och hur skulle det kunna vara annorlunda efter ett år i fängelse?” Journalisten frågade om han utsatts för tortyr: ”Jag utsätts för mental tortyr varje dag”, svarade den blivande sekreteraren för Kommunistiska internationalen, utan kommentarer från de närvarande nazisterna.

Den 26 [el 27] februari kom Gestapochefen R Diels till cellen och meddelade: ”Ni kommer snart att slippa ut. Ni måste bara vänta några dagar till.” ”Och de ryska dokumenten?”, undrade Dimitrov. Diels svarade honom i vänlig ton: ”Ni kommer snart att få läsa dem i Moskva. En fransk läkare kommer att åka med er.”

Morgonen därpå väcktes han av Diels klockan fem på morgonen och fördes ombord på ett plan med destination Königsberg och därifrån vidare till Moskva. Diels sade till honom: ”Vi vill ha goda relationer med Sovjetunionen. Om det inte vore så skulle vi inte låta er fara till Moskva.” Dimitrov svarade inte. Kan man tänka sig att han tog den upplysningen mer på allvar, än att det var den internationella kampanjen för frigivning som åstadkommit att han frigivits och förts till Moskva? Fyra höga nazistiska representanter följde honom ända till Königsberg. En av dem sade: ”Jag hoppas att ni kommer att vara objektiv och inte berätta smutsiga lögnar om oss som en del andra.” Dimitrov, som inte hade svarat Diels något, svarade nu frimodigt: ”Jag hoppas kunna återvända till Tyskland, men då som gäst hos Sovjettyskland.” Den andre replikerade: ”Så länge jag finns där kommer inte det att hända.” (sid. 97)

II. Dimitrov och Kommunistiska internationalen

En myt som spridits av ögontjänarna har gjort gällande att Dimitrov så fort han kommit till-

baka till Moskva bestämde sig för att ta strid för att Komintern skulle överge sin ultravänsteristiska syn på socialdemokratien som fascismens tvilling, vilket hade lett till att Hitler kommit till makten. Det har sagts att han var tvungen att ta strid för att övertyga Stalin om sin uppfattning, och dessutom få Stalin att ställa sig på sin sida.

Av dagboken framgår tvärtom att Dimitrov snarare framstod som eleven som blir tillrättavisad av sin lärare. Efter återkomsten planerade han att skriva ett brev till en grupp österrikiska arbetare som skrivit till honom den 7 december 1933 för att uppmuntra honom inför rättegången. Eftersom den kristligt-sociala förbundskanslern Dolfuss den 12-13 februari 1934 låtit polis och armé krossa de österrikiska socialdemokraternas väpnade självförsvarsstyrkor (*Schützbund*) fick brevet nu en annan karaktär. Många medlemmar av *Schützbund* kände sig svikna av sina ledare, av vilka ett stort antal sett till att kunna fly utomlands så fort som möjligt. Dimitrov började skissera på ett öppet brev särskilt riktat till dessa medlemmar, där många var i färd med att emigrera till Sovjetunionen.

I brevutkastet talade Dimitrov om de österrikiska arbetarnas ”uppror”. Den 1 april ringde Stalin för att ge honom en lektion i elementär marxism: ”Du talar om kampen i Österrike som ett uppror. Vi bolsjeviker har alltid sett upproret som kamp om makten. Men målet i Österrike var inte att ta makten. Det handlade om väpnat motstånd där, eller väpnad kamp, men inte om något uppror. Att då tala om uppror är varken vetenskapligt eller bolsjevikiskt ...”.

Vad svarade Dimitrov på denna grundkurs i bolsjevism (som, vilket framgår, förenklats och reviderats av Stalin, som själv var uppfinnare av denna skolastiska och konstgjorda uppdelning mellan ”väpnad kamp” och ”uppror”)? Dimitrov brydde sig inte om att argumentera mot detta myndiga och obefogade påstående. Han uppfattade det som korrekt och bad om ursäkt. Det var inte han som kommit på denna formulering, han var inte skyldig till detta, det var andra: ”Jag använde mig av Kominterns uppfattning i denna fråga i mitt brev och den hade arbetats fram innan jag kom tillbaka. Men synsättet är felaktigt.”

Och i stället för att argumentera mot denna uppfattning antydde Dimitrov att hans utmärkta kamrater inom Internationalen hade hittat denna felaktiga definition i socialdemokratins arsenal (som Stalin vid denna tid betecknade som ”tvilling till fascismen”), i Otto Bauers arbeten, dvs hos austromarxismens ledare. Han mumlade:

”Du vet väl att Otto Bauer betecknade händelserna i Österrike som ett väpnat uppror”.

”Ja idag vill Otto Bauer skryta med att ha lett ett väpnat uppror.” *

Kort sagt hade Stalin gjort bedömningen att det nu inte var läge att fördöma Internationalens ledare som agenter åt ”socialfascismen”. Dimitrov upphörde då med sin djärva kritik av sina kamrater och bad Stalin:

Jag ber dig att förse mig med de nödvändiga förändringarna och sedan kommer jag att formulera brevet i enlighet med dem.

”Bra”, svarade Stalin, ”jag ska försöka göra det under de närmaste dagarna” (sid. 98-99)

Han höll givetvis inte detta löfte och Dimitrov fick klara sig på egen hand. Men kan någon verkligen tro att denne man, som betar sig som en vanartig skolpojke som skyller ifrån sig på andra, skulle vara i stånd att driva en självständig kamp för att få Stalin att ändra inställning till den antifascistiska enheten?

Det var Stalin som använde sig av honom för att genomföra en kursändring som han ansåg vara nödvändigt för att försvara intressena hos den byråkrati och stat han kontrollerade.

Den 7 april 1934 kallade Stalin in Dimitrov till ett möte i Kreml för att diskutera sina planer. Dimitrov undrade varför miljontals arbetare i Europa var lojala mot socialdemokraterna.

* Se lästipsen nedan om austromarxisterna och Otto Bauer. – Red

Stalin kritiserade skarpt hans utkast och gav honom ett svar som helt och hållet var avsett för internt partibruk och som var präglad av djupt hat mot den europeiska arbetarklassen och som hos honom övergick i byråkratiskt förakt.

I dagboken noterade Dimitrov omsorgsfullt orden om de europeiska arbetarnas konservatism, hur lojala de var mot sin kolonialistiska bourgeoisie och den flockinstinkt som fick dem att lyda sina ledare:

Grundorsaken är de historiska band som de europeiska massorna har med borgerlig demokrati. Det är särskilt fallet i Europa. Länderna i Europa är beroende av sina kolonier. Utan dem skulle de inte finnas till. Det vet arbetarna om och är oroliga för att förlora sina kolonier. Och de är beredda att gå hur långt som helst med den egna bourgeoisie. De håller inte med om vår antiimperialistiska politik ... Och miljontals människor har också en flockinstinkt. De lyder bara sina valda ledare. När de förlorar förtroendet för dem känner de sig maktlösa och vilna. De är rädda för att förlora sina ledare och det är orsaken till att de socialdemokratiska arbetarna följer sina ledare också när de är missnöjda med dem. De kommer inte att överge sina ledare förrän de hittar andra som duger. (sid. 100-101)

Den 20 mars 1937 gav Stalin prov på samma synsätt när han, mitt under revolution och inbördeskrig i Spanien, träffade de spanska författarna Rafael Alberti och Maria-Teresa Leon: ”Vi måste säga till folket och hela världen, spanska folket är inte i något gynnsamt läge för en proletär revolution. Tidigare händelser och framför allt det internationella läget är inte gynnsamt.” (sid. 125-126).^{*} De som inte insett detta fördömdes som ”trotskister” och likviderades.

Så låter stalinisternas eviga refräng, läget är aldrig det rätta för att arbetarklassen ska kunna gå till offensiv. Och i sin revidering av bolsjevismen gick Stalin så långt att han – i privata sammanhang förstås – sade att det inte varit gynnsamt ens 1917, i samband med Oktoberrevolutionen. Då var det bara de ryska arbetarna som var redo ...

Den 7 november 1937, efter firandet av årsdagen av Oktoberrevolutionen, sade han till Dimitrov:

Jag anser att parollen om att förvandla det imperialistiska kriget till inbördeskrig [under första världskriget] bara var giltig i Ryssland, där arbetarna hade band till bönderna och där de på grund av de förhållanden som rådde under tsarismen kunde starta ett angrepp på bourgeoisie. I Europa var inte denna paroll giltig i länder där arbetarna vunnit vissa demokratiska reformer som de ville slå vakt om och därmed inte var redo att ge sig ut i ett inbördeskrig [och revolution] mot bourgeoisie. Arbetarna i Europa måste man nå på andra sätt. (sid. 185)

På vilka andra sätt? Det var Stalin noga med att inte precisera, ty han skulle inte kunna säga något som avvek från det som socialdemokraterna sade, som han öste förolämpningar över. För att inse betydelsen av denna stalinistiska revidering bör man hålla i minnet att centralkommitténs resolution av den 10 oktober 1917, som också Stalin röstade för, och som fattade beslut om ett väpnat uppror, uttryckligen motiverades med att man insett att det internationella läget var moget för revolution:

Centralkommittén anser att såväl den internationella som den ryska militära och politiska situationen fordrar att frågan om en väpnad resning tas upp till behandling. Myteriet inom den tyska flottan tyder på en tillväxt av den socialistiska revolutionen i hela Europa... Det faktum att de proletära partierna har vunnit majoritet i sovjeterna och att böndernas resning antar allt större proportioner utgör ett bevis för att förtroendet har förskjutits i riktning mot vårt parti... Centralkommittén anser därför att en väpnad resning är oundviklig och tiden för handling sålunda är kommen.

Offentligt försvarade Stalin alltid denna resolution och stödde den i sina analyser. Privat upp-

^{*} Stalin & Co bestämde sig mycket tidigt för att inte stödja en social revolution i Spanien. Kampen skulle hållas inom borgerligt-demokratiska ramar, dvs enbart vara antifascistisk. Se dokumentsamlingen [Stalin, Komintern och den spanska revolutionen](#). Detta medförde ständiga konflikter med resten av arbetarrörelsen i Spanien. – MF

repade han däremot vad alla motståndare till revolution brukar säga: läget är inte moget och detta försök var förhastat.

III. Dimitrov, antifascism och nationell enhet (Italien och Kina)

Dagen efter fascisternas resning i Spanien den 18 juli 1936 antog Stalin non-interventionspolitiken och åtföljde detta med en mycket tydlig vink till fascisterna. I augustinumret av det italienska kommunistpartiets tidning i exil publicerades en lång maning till ”det gamla gardet av fascister”, till ”de unga italienska fascisterna” och till ”svartskjortorna” att de tillsammans skulle tillämpa ”det fascistiska programmet från 1919”, det program om ”fred och frihet” som ”kommunistpartiet gjort till sitt”! Denna appell, som *Cahiers du mouvement ouvrier* publicerade i detalj i nummer 4, kritiserade den ”konstlade uppdelningen mellan fascister och icke fascister” i Italien ... och i Spanien – två veckor efter att det fascistiska upproret inletts! – och föreslog en folkfront i Italien för att förverkliga fascisternas program från 1919.* Texten var undertecknad av Palmiro Togliatti, det italienska kommunistpartiets generalsekreterare och medlem av Kominterns exekutivkommitté, som vid tiden för dess publicering bodde i Moskva. Den var därför tillkommen, rent av inspirerad, av Stalin personligen. Det är otänkbart att ”den ärorike anti-fascistiske kämpan” Dimitrov, Kominterns generalsekreterare sedan juli 1935, skulle ha varit okunnig om den linje som framfördes i denna appell, och att han inte hade varit nära involverad i arbetet med den. Stalin var inte den sorten som skulle ha låtit bli att dra in Kominterns högste ledare i ett sådant politiskt initiativ. Tyvärr! Och vi får inte veta det minsta om detaljerna eller vad han ansåg, eftersom ett antal sidor i dagboken, mellan den 31 januari 1935 och 19 augusti 1936, har rivits bort – sannolikt av honom själv. En diskret slöja har därmed lagts kring denna episod.

Stalin utvecklade sin politik om nationell enhet – som Italiens utgjorde en förvrängd karikatyr av och Spanien en stympad version av, eftersom inbördeskriget gjort att större delen av bourgeoisien hamnat på Francos sida – runt om i världen. I Kina förespråkade han således en allians mellan kommunisterna och Chiang Kai-sheks Guomindang mot japanerna. Ledningen för det kinesiska kommunistpartiet, där Wang Ming var Stalins direkta redskap, hade sagt ja. Det är därför lätt att förstå generalsekreterarens ilska när han den 14 december 1936 fick veta att en kommunisterna närstående general, Zhang Xueliang, två dagar tidigare hade arresterat Chiang Kai-shek i Xi'an [Sian]. Utom sig av raseri ringde han upp Dimitrov: ”Har du sagt ja till det som händer i Kina? Det här är den största hjälp japanerna kan få ... Varför håller du ihop med Wang Ming? Är det en provokatör? Han har bett oss skicka ett telegram med order om att låta döda Chiang Kai-shek.” (sid. 118) Dimitrov stammade bara något om att han inte hade en aning om denna begäran och lät inkalla ett brådskande möte som fördömde Zhang Xueliangs agerande som skadligt för det kinesiska folkets enhet och den anti-japanska enhetsfronten och en uppmuntran till japansk aggression. Stalin krävde att Chiang Kai-shek, Shanghaiarbetarnas bödel april 1927, skulle frigges och få ta ledningen över kampen mot japanerna ... medan Chiang Kai-shek själv mycket hellre ville slåss mot de kinesiska kommunisterna. Ändå skulle Stalin än en gång be honom marschera under sin egen fana.

IV. Dimitrov, Stalin och jakten på trotskister

Den 7 november 1937 presenterade Stalin för Dimitrov och tre andra Komintern-ledare sitt missnöje med exekutivkommitténs resolution om den anti-trotskyistiska kampanjen. Han betecknade den som förlegad och svag. ”Trotskyisterna måste jagas upp, skjutas, förintas. De är internationella provokatörer, den värsta sortens agenter för fascismen”, sade han. Nu kunde kategorin utvidgas till att gälla vem som helst. Stalin skickade iväg de övriga ledarna och hade ett långt privat samtal med Dimitrov där han sade: ”Vi kommer förmodligen att arresteras

* Texten publicerades senare även i den tyskspråkiga Komintern-tidskriften *Rundschau* i september 1936. Se [Bakom Moskvarättegången](#) av Max Shachtman, s. 43 som även innehåller ett längre citat ur apellen. – MF

Stasova”. Hon var tidigare sekreterare i det sovjetiska partiets centralkommitté.⁴ Men framför allt slog han fast: ”Münzenberg är trotskist. När han kommer måste han arresteras omedelbart. Se till att locka hit honom.” Münzenberg, den internationelle organisatören av stalinistisk propaganda, mannen som iscensatt moträttegången med de anklagade för Riksdagshusbranden, flera fredskongresser och försvaret av kulturen, var inte skyldig till något annat än vissa tvivel på Stalins politik.

För att motivera båda dessa beslut och tidigare arresteringar och rättegångar kom Stalin i förtroende till Dimitrov med thrillerliknande fantasier om sammansvärjningar. ”I varje besvärlig situation har de svagaste elementen inom partiet vikit undan, och framför allt har de inte stött kollektiviseringen då vi var tvungna att hugga rakt in i kulakernas levande kroppar”, sade han:

Då vände sig de svagaste till utländska fiender, de har lovat Ukraina åt Tyskland, Vitryssland åt polackerna, Vladivostok-regionen åt japanerna. Nu väntar de på krig och framför allt vill de att de tyska fascisterna ska angripa Sovjetunionen. Redan i fjol kände vi till vissa saker och gjorde oss redo att ta itu med dem, men vi ville också få veta så mycket som möjligt om den. Dessa typer tänkte slå till i början av året. De har inte bestämt sig ännu. I juli tänkte de angripa politbyrå i Kreml. Men de är rädda. De sade varandra: ”Stalin kommer att öppna eld först och då blir det skandal.” Jag har sagt åt vårt eget folk att de tvekar att göra något alls och att folk skrattar öppet åt deras planer. (sid. 130-131)

Att döma av dagboken hade Dimitrov inga svårigheter att svälja denna rövarhistoria, som framför allt var ägnad åt att rättfärdiga rättegången mot militärledarna i juni 1937 och där Stalin inte hade minsta faktum att stödja sig på.^{*} I dagboken skrev Dimitrov: ”Det finns något att lära här för vårt parti.”

V. Dimitrov och Molotov-Ribbentrop-pakten

Den 5 september 1939, fem dagar efter att *Wehrmacht* invaderat Polen, bredde Dimitrov, i ett brev till Zjdanov, ut sig om de ”oerhörda svårigheter” som Kominterns ledning stod inför när man skulle utforma ”kommunistpartiernas taktiska ställningstaganden och politiska uppgifter i det nya läget”. Han bad om ett brådskande möte med Stalin, som tog emot honom den 7 varvid denne sade:

Krig pågår mellan två grupper kapitalistländer, de fattiga och de rika, om kolonier, råvaror, osv, om en ny uppdelning av världen och herraväldet över densamma. Vi är neutrala gentemot de länder som är slagkraftiga och håller på att försvaga varandra. Det är inte dåligt om Tyskland kan underminera de rikaste kapitalistländerna, framför allt England.

Han återkom till den analys som de tyska kommunisterna gjort och som hade sammanfattats i parollen ”Efter Hitler vi!” och tillade: ”Utan att inse det och oavsiktligt håller Hitler till och med på att underminera det kapitalistiska systemet.” I detta läge ...

... kan vi manövrera; bistå den ena sidan mot den andra, så att det går lättare för dem att slita varandra i stycken. I viss mening hjälps tyskarna av icke-aggressionspakten. I nästa ögonblick kommer vi att hjälpa någon annan ... Före kriget var det helt rätt att ta hänsyn till skillnaderna mellan fascism och demokratiskt styre. När krig brutit ut mellan imperialismakterna är det inte längre rätt. Skillnaden mellan kapitalistiska fascistländer och demokratiska länder har mist sin tidigare betydelse. Kriget har lett till en radikal förändring.

Som vanligt kom Stalin inte med minsta belägg för att motivera sin ”analys”. Var han oförmögen till det eller var det avsiktligt på grund av att en ledare som kommer med förklaringar

⁴ Jelena Stasova var vid denna tidpunkt funktionär i Komintern. Hon var en av det fåtal tidiga ledande bolsjevikerna som faktiskt klarade sig från att arresteras (hon dog 1966). Att det faktiskt var nära att även hon sveptes med framgår av ovanstående.

* Syftar på den hemliga rättegången mot marskalk Tuchtjevskij och andra höga militärer, som 11 juni ställdes inför rätta inför en militärdomstol och dömdes till döden för påstått högförräderi och konspiration. – MF

eller motiveringar också är en ledare som blir tvungen att förklara sig och därmed inte är värd att betraktas som någon ledare? Antifascism, bra i fredstid, försvinner i krigstid och parollerna om folkfronten måste överges. Skillnaden mellan kapitalistiska fascistländer och demokratier har förlorat sin tidigare betydelse. Därmed måste kommunisterna kämpa mot sina egna regeringar, mot kriget.

Polen – det var ett fascistland. ”I rådande läge innebär krossandet av den staten att det finns en borgerlig fascistisk stat mindre!” (sid. 180-182) Och Stalin krävde att Komintern skulle publicera teser som förkunnade att imperialistiska stater krigade inbördes för egna imperialistiska intressen. Han slog fast linjen – att bestämt uttala sig mot kriget och dess anstiftare och kämpa för fred. Därpå krävde han att Komintern skulle bedriva en kampanj som stod i strid med hans önskan om ett långvarigt krig där de båda sidorna skulle slita varandra i stycken.⁵

De direktiv som antogs två dagar senare beordrade alla kommunistpartier att agera mot kriget, avslöja dess imperialistiska karaktär, rösta emot alla krigskrediter, förklara för massorna att kriget inte skulle ge dem annat än lidande och elände, och uppfordra de kommunistpartier ”som agerade i strid mot denna hållning, i synnerhet de i Frankrike, England, USA och Belgien, att omedelbart korrigera sin politiska linje.” (sid. 180-182)⁶

Lästips

Dimitrovs dagbok:

[Georgi Dimitrov och brytningen mellan Moskva och Jugoslavien 1948](#) (utdrag ur dagboken).

Om austromarxisterna (Österrike):

Anders Hagström, [Det röda Wiens undergång](#)

Otto Bauer, [Bolsjevism eller socialdemokrati?](#) (1920)

Komintern och folkfrontspolitiken:

Pierre Broué, [Kommunistiska Internationalen 1933-1938. Folkfrontspolitiken införs](#)

Utrensningarna och terrorn i Komintern på 30-talet:

Pierre Broué, [Motorsågsmassakern](#)

[Den stalinistiska terrorn mot utlänningar i och utanför Sovjetunionen](#) (artikelsamling).

Arvo Tuominen, [Kremls klockor](#), kapitlet ”De utländska kommunisternas öde” och ”Dramat i Östkarelen” (om de finländska kommunisterna).

Andra världskriget:

Pierre Broué, [Kommunistiska Internationalen och Andra världskriget](#) och [Dödsbudet. Upplösningen av Komintern.](#)

Anders Hagström, [Molotov-Ribbentrop-pakten](#)

WL Shirer, [Sovjetunionen, Tyskland och Andra världskrigets inledning.](#)

[Komintern om Andra världskriget \(1939-1941\)](#) (Dokument med bl a texter av Dimitrov)

För den som vill tränga in djupare i Molotov-Ribbentrop-pakten och dess konsekvenser (inte minst för kommunistpartierna) finns Roger Moorhouse, *Djävulens Allians* (2015), se t ex utdraget:

[Brittiska kommunistpartiet och Molotov-Ribbentrop-pakten](#)

Yvonne Hirdman, [Sveriges Kommunistiska Parti och 2:a världskrigets första år](#)
[Kommunisterna och Andra världskriget 1939-40](#) (Artiklar, tal och dokument)

⁵ Stalins sammanträffande med Dimitrov 7/9 behandlas utförligt av Pierre Broué i [Kommunistiska Internationalen och Andra världskriget](#) (s. 4 ff)

⁶ Teserna publicerades aldrig, men den nya politiken utvecklades utförligt av Dimitrov i artikeln ”Kriget och arbetarklassen i de kapitalistiska länderna”, som första gången publicerades 31/10 och som senare gavs ut i flera upplagor. Det ingår i sin helhet i samlingen [Komintern om Andra världskriget \(1939-1941\)](#).